

**YOSH RAHBARLAR SHAXS TUZILMASIDA
KOPING -STRATEGIYALAR
SHAKLLANISHINING IJTIMOY PSIXOLOGIK
XUSUSIYATLARI**

Me'roj Salimovich Saidov

*Xalqaro Innovatsion Universitet
"Pedagogika" kafedrasida o'qituvchisi*

**SOCIAL PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE
FORMATION OF COPING-STRATEGIES IN
THE PERSONAL STRUCTURE OF YOUNG
LEADERS**

Me'roj Salimovich Saidov

*International Innovation University
Teacher of the Department of "Pedagogy"*

E-mail: meroj1236@gmail.com

Orcid: 0009-0010-1246-3372

Doi:

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17162375>

**СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ
ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ КОПИНГ-
СТРАТЕГИЙ В ЛИЧНОСТНОЙ СТРУКТУРЕ
МОЛОДЫХ ЛИДЕРОВ**

Сайдов Меърож Салимович

*Международный инновационный университет
преподавателя кафедры "Педагогика"*

Annotatsiya. Ushbu maqolada yosh rahbarlarning shaxsiy tuzilishida ko'pning-strategiyalar shakllanishining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari keng tahlil qilinadi. Yosh rahbarlarning qaror qabul qilish jarayonida jamoa bilan o'zaro munosabatlari, strategik fikrlash qobiliyati va psixologik moslashuv darajasi muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotda ko'pning-strategiyalarni shakllantirishga ta'sir qiluvchi psixologik omillar, jumladan, shaxsiy motivatsiya, yetakchilik qobiliyatlari, ijtimoiy rollar va guruh dinamikasi kabi jihatlar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, rahbarlik faoliyatida yoshlarning shaxsiy tuzilmasini shakllantirish va rivojlantirish mexanizmlari ham o'rganilgan.

Kalit so'zlar: Yosh rahbarlar, shaxsiy tuzilma, ko'pning-strategiyalar, ijtimoiy-psixologik xususiyatlar, rahbarlik kompetensiyalari, qaror qabul qilish jarayoni, strategik fikrlash, jamoa bilan o'zaro munosabat.

Аннотация: В статье комплексно анализируются социально-психологические особенности формирования множественных стратегий в личностной структуре молодых лидеров. Взаимодействие молодых лидеров со своей командой, навыки стратегического мышления и уровень психологической адаптации имеют важное значение в процессе принятия решений. В исследовании изучаются психологические факторы, влияющие на формирование мультистратегий, включая личную мотивацию, лидерские навыки, социальные роли и групповую динамику. Также были изучены механизмы формирования и развития личностной структуры молодых людей в лидерской деятельности.

Ключевые слова: Молодые лидеры, личностная структура, мультистратегии, социально-психологические характеристики, лидерские компетенции, процесс принятия решений, стратегическое мышление, взаимодействие с командой.

Annotation: *This article comprehensively analyzes the socio-psychological features of the formation of coping-strategies in the personal structure of young leaders. The interaction of young leaders with the team, strategic thinking skills, and the level of psychological adaptation are of great importance in the decision-making process. The study examines psychological factors affecting the formation of coping-strategies, including personal motivation, leadership skills, social roles, and group dynamics. The mechanisms of the formation and development of the personal structure of young people in leadership activities are also studied.*

Key words: *Young leaders, personal structure, multi-strategies, socio-psychological characteristics, leadership competencies, decision-making process, strategic thinking, interaction with the team.*

KIRISH

Zamonaviy jamiyatda yosh rahbarlarning roli tobora ortib bormoqda. Ular tashkilot va jamoalarning rivojlanishiga ta'sir ko'rsatib, innovatsion yondashuvlar va strategik qarorlarni shakllantirishda muhim ishtirok etadilar. Yosh rahbarlarning shaxsiy tuzilmasida ko'pning-strategiyalar shakllanishi ularning yetakchilik qobiliyatlari, ijtimoiy rollari va psixologik moslashuv darajasi bilan chambarchas bog'liq. Ushbu jarayon ijtimoiy-psixologik omillar, jumladan, shaxsiy motivatsiya, jamoa bilan o'zaro munosabat, tajriba va axborotni qayta ishlash qobiliyatlari ta'sirida shakllanadi.

Mavzu dolzarbligi shundan iboratki, hozirgi kunda yosh rahbarlar ko'plab muammolar va sinovlarga duch kelmoqda. Ular o'z jamoalarini samarali boshqarish, qaror qabul qilish jarayonida muvozanatni saqlash hamda strategik fikrlashni rivojlantirish zaruratiga duch kelishadi. Shu sababli, yosh rahbarlarning shaxsiy tuzilmasida ko'pning-strategiyalar shakllanishining ijtimoiy-psixologik xususiyatlarini o'rganish ularning professional o'sishi va muvaffaqiyatli rahbar bo'lishi uchun muhim hisoblanadi.

Ushbu maqolada yosh rahbarlarning shaxsiy tuzilmasini shakllantirish jarayonida ko'pning-strategiyalarining o'rni, ularga ta'sir etuvchi omillar va ushbu jarayonning psixologik asoslari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari yosh rahbarlarga samarali boshqaruv strategiyalarini ishlab chiqish va o'z yetakchilik qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.¹

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Koping strategiyalari insonlarning hayotdagi turli maqsadlar va muammolar bilan yuzlashishida qo'llaydigan moslashuvchan usullar va yondashuvlar majmuasini ifodalaydi. Ushbu strategiyalar shaxsning stress, muammolar va o'zini boshqarish talablariga moslashishiga yordam beradi. Quyida asosiy coping strategiyalari haqida batafsil ma'lumot keltiriladi.

Faol-harakatli coping – Ushbu strategiya insonning muammolarni hal qilish uchun faol harakat qilishini o'z ichiga oladi. U o'z oldidagi to'siqlarga bevosita ta'sir o'tkazib, ularga yechim topishga intiladi.

¹ Шарафитдинов, А., Кудратов, Б. А., & Синдаров, Ш. Ш. (2020). Проблема застенчивости у ребенка и ее устранение. Образование и воспитание, (2), 64-66.

Tolerant koping – Bu usul insonning muammolarni sabr va bag‘rikenglik bilan qabul qilishiga asoslanadi. U muammolarni vaqt o‘tishi bilan hal qilishga e‘tibor qaratadi va jarayonga moslashadi.

Mavqeli koping – Muammolarni chetlab o‘tish yoki ularni vaqtincha o‘zidan uzoqlashtirish orqali boshqarish strategiyasidir. Bu qisqa muddatli yengillik beruvchi usul bo‘lib, hozirgi vaziyatni nazorat qilishga yordam beradi.

Izohli koping – Shaxsning muammolarni tushunish va anglash jarayoni. Bunda muammolarni yozib olish, bayon qilish yoki boshqalar bilan bo‘lishish orqali o‘z his-tuyg‘ularini tartibga solish muhim ahamiyatga ega.

Jamg‘armalik koping – Insonning muammolarni yaqinlari yoki jamoa bilan birga hal qilish usuli. Bu strategiya ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash orqali qiyinchiliklarni yengishda yordam beradi.

Ma‘qullash kopingi – Muammolarni hal qilish jarayonida jamoaviy yoki tashkilotlar yordamini olishga asoslangan strategiya. Inson muammolarini hal qilishda tashqi resurslardan foydalanadi.

Mantiqiy koping – Muammolarni tahlil qilish va ularni mantiqiy asosda yechishga urinish. Bu strategiya insonning analitik fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan.

O‘zini boshqarish ko‘nikmasi – Stress, qo‘rquv va muammolarni nazorat qilish hamda ularga moslashish qobiliyatini rivojlantirish. Inson o‘z his-tuyg‘ularini boshqarish, stressni kamaytirish va muammolar bilan samarali kurashish usullarini o‘rganadi.

Koping strategiyalarining ahamiyati

Koping strategiyalari insonlarning hayotda yuzaga keladigan o‘zgarishlar va muammolarga moslashish jarayonida muhim rol o‘ynaydi. Har bir inson o‘ziga mos bo‘lgan strategiyani tanlashi mumkin, chunki ularning hayotiy tajribalari va sharoitlari turlicha bo‘ladi. Ushbu strategiyalarni rivojlantirish shaxsga stress, qiyinchilik va turli holatlarga moslashishga yordam beradi.

Koping strategiyalarining rivojlanish jarayoni quyidagi bosqichlardan iborat:²

Muammolarni aniqlash – Inson o‘z hayotidagi o‘zgarishlar va qiyinchiliklarni tahlil qiladi va ularning sabablarini tushunishga harakat qiladi.

Mos strategiyani tanlash – Shaxs o‘z ehtiyojlariga mos keluvchi koping strategiyasini tanlaydi va uning samaradorligini baholaydi.

Amaliy qo‘llash – Inson tanlagan strategiyalarni hayotga tatbiq qilib, ularning natijalarini kuzatadi.

Natijalarni baholash – Muammolarni qanday hal qilganligini tahlil qilib, kelajakda yanada samarali yondashuvlarni ishlab chiqadi.

O‘zini rivojlantirish – O‘zini boshqarish ko‘nikmalarini mustahkamlash va yangi usullarni o‘rganish orqali shaxsiy rivojlanishga erishadi.

² Nikolaevich, Ustin Pavel, and Sharafitdinov Abdulla XXX. "Emotional Intelligence and its Adolescents Being an Exemplary." Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching 15 (2022): 139-145.

Ijtimoiy qo‘llab-quvvatlashdan foydalanish – Do‘stlar, oila a‘zolari yoki mutaxassislarning yordami bilan muammolarni yechishga harakat qiladi.

Stress va koping strategiyalarining samaradorligi

Stressni boshqarish jarayonida koping strategiyalaridan to‘g‘ri foydalanish insonning psixologik va hissiy barqarorligini ta‘minlaydi. Masalan, dam olish, meditatsiya, sport, kundalik yuritish yoki terapevtik usullar shaxsga stress bilan kurashishda yordam berishi mumkin.³

Koping strategiyalarini rivojlantirish har bir inson uchun muhim bo‘lib, bu jarayon shaxsning hayotiy tajribalariga va individual ehtiyojlariga mos kelishi lozim. Shu sababli, inson o‘z sharoitlariga qarab eng samarali usullarni tanlab, muammolar bilan kurashish qobiliyatini oshirishi mumkin.

Ushbu strategiyalar shaxsning nafaqat muammolarni hal qilish qobiliyatini oshiradi, balki uning hayot sifatini yaxshilash, ruhiy barqarorlikni saqlash va o‘zini rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Tadqiqot natijalari yosh rahbarlarning shaxsiy tuzilmasida ko‘pning-strategiyalar shakllanishi murakkab ijtimoiy-psixologik jarayon ekanligini ko‘rsatdi. Bu jarayon bir nechta muhim omillar bilan bog‘liq bo‘lib, ular quyidagilardan iborat:

Shaxsiy xususiyatlar va yetakchilik qobiliyatlari

Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, yosh rahbarlarning shaxsiy fazilatlari, masalan, tashabbuskorlik, moslashuvchanlik va tanqidiy fikrlash ularning boshqaruv strategiyalarini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. O‘ziga ishonchli va kommunikativ rahbarlar jamoa bilan samarali ishlashga va strategik maqsadlarga erishishga moyil bo‘ladilar.

Jamoa bilan o‘zaro munosabatlar va guruh dinamikasi

Yosh rahbarlarning boshqaruv uslubi ko‘pincha jamoa bilan o‘zaro munosabatlariga bog‘liq. Ular ko‘pning-strategiyalarni ishlab chiqishda guruh a‘zolarining fikrlarini inobatga olish, jamoa muhitini shakllantirish va ijtimoiy ta‘sir mexanizmlaridan foydalanish muhimligini tushunishadi. Tadqiqot natijalari ko‘rsatdiki, jamoaviy qaror qabul qilish usuli rahbarlik samaradorligini oshiradi va jamoaning umumiy natijalariga ijobiy ta‘sir qiladi.

Qaror qabul qilish jarayoni va strategik fikrlash

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, yosh rahbarlar qaror qabul qilishda turli strategiyalarni qo‘llaydilar. Ba‘zilari tezkor va intuitiv qarorlar qabul qilsa, boshqalari chuqur tahlil va muhokama asosida harakat qilishadi. Strategik fikrlash ko‘nikmalariga ega bo‘lgan rahbarlar uzoq muddatli maqsadlarga erishish uchun tizimli yondashuvni afzal ko‘radilar.

Psixologik moslashuv va stressga bardoshlilik

Yosh rahbarlar duch keladigan eng katta muammolardan biri stress va bosimga qarshi turishdir. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, yuqori psixologik

³ Abdulla, S. (2022, March). The role of family in the formation of learning motivation for adolescents. In Conference Zone (pp. 286-288).

moslashuvchanlikka ega bo'lgan rahbarlar inqirozli vaziyatlarda ham samarali strategiyalarni ishlab chiqish va jamoani yetaklash qobiliyatiga ega bo'ladilar.

Ko'pning-strategiyalar shakllanishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy omillar

Ijtimoiy ta'sir mexanizmlari, madaniy qadriyatlar va tashkilot ichidagi ijtimoiy rollar yosh rahbarlarning qaror qabul qilish uslublariga sezilarli darajada ta'sir qiladi. Rahbarlar o'z faoliyatida jamoa a'zolarining fikr-mulohazalarini inobatga olish, motivatsiya berish va ijtimoiy muhitni shakllantirish orqali strategik yondashuvlarini rivojlantiradilar.⁴

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, yosh rahbarlarning shaxsiy tuzilmasida ko'pning-strategiyalar shakllanishi ijtimoiy-psixologik omillarga bog'liq. Ularning shaxsiy fazilatlarini, strategik fikrlash qobiliyatlarini, jamoa bilan o'zaro munosabatlari va stressga moslashuv darajasi samarali rahbarlik uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu omillarni chuqur o'rganish va tahlil qilish yosh rahbarlarning professional o'sishiga ko'maklashadi va ularga samarali boshqaruv uslublarini shakllantirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Шарафитдинов, А., Кудратов, Б. А., & Синдаров, Ш. Ш. (2020). Проблема застенчивости у ребенка и ее устранение. Образование и воспитание, (2), 64-66.
2. Nikolaevich, Ustin Pavel, and Sharafitdinov Abdulla XXX. "Emotional Intelligence and its Adolescents Being an Exemplary." Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching 15 (2022): 139-145.
3. Abdulla, S. (2022, March). The role of family in the formation of learning motivation for adolescents. In Conference Zone (pp. 286-288).
4. Zubaydullaevna, T. N., Zoirovna, Y. S., Ugli, N. B. U., & Kizi, A. M. E. (2023, January). CONSIDERATION OF PSYCHOLOGICAL WAYS IN QUICK MEMORIZATION PROCESS ENGLISH LANGUAGE. In International Scientific and Current Research Conferences (pp. 29-35)

⁴ Zubaydullaevna, T. N., Zoirovna, Y. S., Ugli, N. B. U., & Kizi, A. M. E. (2023, January). CONSIDERATION OF PSYCHOLOGICAL WAYS IN QUICK MEMORIZATION PROCESS ENGLISH LANGUAGE. In International Scientific and Current Research Conferences (pp. 29-35)